

Els mitjans i la cultura

La convivència entre tot tipus de cultura es torna essencial per mantenir viu el nostre sistema cultural. La història ens mostra que les novetats que sorgeixen són ràpidament assumides per les idees anteriors. La interrelació ja és feta.

L'acceleració amb què han funcionat les coses aquest segle –tenint ben clar que el segle comença de debò un cop acabada l'anomenada Gran Guerra, a les acaballes del segon decenni–, ha fet anar contracorrent una generació darrera l'altra de les que s'hi han succeït. El grau d'adaptació als canvis ha estat divers; però sembla que un nivell acceptable d'ambient cultural més aviat ha facilitat l'adaptació. En la commemoració del centenari del cinema caldria recordar els recels i el rebuig, en alguns casos fins i tot definitiu, amb què fou rebut, en part per ignorància, per moltes persones nascudes al darrer terç del segle anterior, principalment als medis rurals, però també als urbans. Suplantava, deien, el teatre i en lloc de personatges de carn i ossos en posava de retratats que no se sentia què deien i només feien que bellugar-se. Calia, a més, saber de lletra, perquè de tant en tant sortia escrit (en castellà) de què anava la cosa. Quan jo era petit, al temps de l'arribada del sonor, encara no es veia gaire gent gran al cinema i més que tot eren mares, àvies i ties que acompanyaven la jovenalla. Una altra: Eugeni d'Ors se les tingué amb el mestre Millet perquè l'orfeonisme, deia, escanyaria la veu de la cançó popular. No gaire lluny de la formulació d'aïtal mal auguri, però més ençà, Josep Carner a l'immortal prefaci del seu llibre de proses *Les planetes del verdum* diu, entre altres coses, al lector que si llegint-lo ha sentit un moment de dolça melangia, senyal que li agrada més un violí que un gramòfon. Continuant amb la música, però ja al nostre temps, hi ha el cas d'Els Setze Judges que en bona mesura es van sentir desplaçats i fins a un cert punt descol·locats, justament quan va arribar i es va consolidar allò que ells amb llur aparició i amb llur actuació havien anunciat i havien ajudat a preparar. Tor-

Joan Triadú. Pedagóg i escriptor. Nascut a Ribes de Freser l'any 1921. Director general de la fundació Institució Cultural del CIC i director de l'Escola Thau

de la dita fundació. Premi Yxart de crítica; Premi d'Honor Jaume I; Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya i Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. Crític literari i col·laborador fix a la revista *Serra d'Or* i al diari *Avui*. Membre de l'Institut d'Estudis Catalans (1979) i antic president-fundador de la Societat Catalana de Pedagogia. Autor de traduccions del grec i de l'anglès (Píndar, Shakespeare) i de treballs sobre literatura catalana moderna.

nant al cinema, però entrant ja als mitjans de comunicació, a l'inici de les emissions de TV3, diverses persones de nom van fer sortir articles i cartes a la premsa amb el parer que encara que les dites emissions fossin catalanes amb tots els ets i uts, mai per mai no s'hi perpetressin doblatges de les veus dels intèrprets de les sèries fulletonesques importades dels nefastos Estats Units...

Què us diré?, que deia el nostre Ramon Muntaner, cronista, tot dient allò que volia dir: cap dels mals averanys no s'ha acomplert ni ha estat operativa cap actitud refractària a la convivència amb la novetat. El mot deu ser, doncs, *convivència* i per ella, poder dir, amb mots de la benaurada confessió foixana: "M'exalta el nou i m'enamora el vell". Convivència del teatre amb el cinema, de la polifonia i la veu sola, del violí amb el gramòfon i els seus derivats (Carner no n'era contrari, ell que corregué a comentar l'exposició Miró del 1925 a París), de la nova cançó i els temps nous i, en fi, de tots els usos de la llengua amb doblatge inclòs.

A més, alguns observadors han dit que en aquest final de segle (i de mil·lenni!) hi haurà una desacceleració, que tot no pot anar tan de pressa, en primer lloc perquè no se sap on es va, etc. Em temo que aquesta raonable cautela encobreixi una retracció de l'ànim d'un vell que (amb tot el dret) velleja. Si fa o no fa com el segle. Ben a l'inrevés, dos exemples. Carles Riba explicava que en una reunió de l'Institut, en plena guerra, quan tot anava de mal borràs, a algú que deia que s'estimaria més morir-se, Joaquim Ruyra, religiós com un àngel i a la ratlla de vuitanta anys, el va tallar dient que res de morir-se, "perquè jo –va dir–, vull veure això com peta". L'altre exemple és del ja malauradament desaparegut Pere Calders, que va passar al llarg de la vida d'escriptor, de sucra el tremp de la plo-

ma al tinter del pupitre de l'excel·lent Escola Mossèn Cinto, a viure engrescat mentre va poder, com una criatura entremaliada, amb tot nou instrument que per a la seva feina i per al seu gaudi li oferia la tecnologia més avançada al seu abast. Llegia, d'altra banda, —continuant amb l'admirat autor de *Cròniques de la veritat oculta*— tota la premsa que li queia a les mans (ell que ha estat una de les personalitats més il·lustres del periodisme català d'aquest segle) i no es perdia el bo i millor de la televisió, freqüentació de la qual pogué treure profit quan hi acudí i s'hi mogué feliçment en un llarg programa en directe ben a les darreries de la seva vida. Heus ací com entre els mitjans de comunicació i la cultura hi pot haver una interrelació, en la convivència, mútuament enriquidora.

Resta en peu, malgrat això, precisar, almenys una mica, a què ens referim en parlar de cultura. Els diccionaris, amb molt bon sentit, solen fer sortir tot seguit per a definir el terme, el mot *conreu*, el de la terra en primer lloc. Això ens va bé perquè els avis i els besavis de la majoria de gent que ha fet aquest país fangaven, com va fer observar Joan Oliver.

Les altres accepcions del terme *cultura* que solen portar els diccionaris, són més complexos —formes de comportament, sistema de relacions socials, conjunt dels coneixements d'una persona o d'una col·lectivitat, etc.— però més superficials, perquè s'allunyen de l'arrel etimològica de *retre culte*, com prou explica Coromines. Així, els mitjans de comunicació ho tenen bé, si volen —i jo crec que ho poden voler—, per a obrir-se a les àmplies disponibilitats de la cultura i, en concret, de la nostra cultura, que comprèn des de fets relacionats de prop amb el conreu de la terra —els productes de denominació d'origen, la gastronomia—, fins a les experiències del coneixement i de la passió de crear: la recerca científica, la composició musical, el patrimoni artístic i literari.

D'altra banda, els mitjans de comunicació i la cultura tenen en comú que els cal llibertat. Tenim vist que un grau determinat de llibertat no sols salva la diversitat, sinó que en genera, i sabem prou bé que en un marc de di-

versitat la cultura té un principi de salvació al seu abast: ser el símbol i la veu de la comunitat. A Catalunya, la cultura —en què incloc, tant sí com no, els mitjans de comunicació implicats—, fa nació. És clar que la llengua és un valor cultural (no sempre ni de molt, practicat) essencial per a qualsevol cultura que pugui ser absorbida per òsmosi si la llengua pròpia és suplantada per una altra de dominant i passa a llengua subsidiària. Tot i que crec que arribar a una degradació dels ressorts més profunds de la nació és difícil, no ho considero tanmateix impossible. Per tant, les conquestes de la comunicació que, com deia Maragall de la poesia, tot just han començat, no crec que arrasin la cultura, sinó que, com he dit, hi hauran de conviure. Sempre, però, que cada cultura mantingui tibants i al dia els seus ressorts i aprofiti la llibertat per afirmar la seva independència, sense límits de cap mena.

Sense oblidar el que digué Jordi Rubió i Balaguer fa mig segle: que no hi ha decadències "fatals" sinó afluixaments col·lectius que les provoquen. Així, la cultura humanística i els homes que en fan conreu no s'han de sentir d'ahir, sinó d'avui, però vivint sense por de cara a demà. Al capdavall, tornant a J. V. Foix, no mor qui mor... **Joan Triadú**

